

بررسی اجمالی گویش کُرشِی

عبدالنبی سلامی (پژوهشگر ارشد فرهنگ مردم)

مقدمه

کُرش‌ها که خود را «دارغه» (dârge) نیز می‌نامند، مردمانی کوچ‌رو هستند که در گذشته شتریان (ساریان) بوده‌اند. این مردم از قول پیرانشان خود را بازماندهٔ داروگه‌های دوران صفویان می‌دانند، اما گذشته از این مفهوم، دارغه به معنی شتریان است. کُرش‌ها گرچه امروزه شترداری نمی‌کنند، علی‌رغم اینکه بسیاری از آن‌ها در حاشیهٔ شهرها و روستاها، یا با تشکیل روستاهای مستقل اسکان یافته‌اند، شیوهٔ دامداری و زندگی عشایری را رها نکرده‌اند و به پرورش بز و گوسفند و بعضاً گاو مشغولند.

غیر از تعدادی از کُرش‌ها که هنوز کوچ می‌کنند و در پی مراتع مناسب در طی سال به سرحد و گرمسیر می‌روند، تعداد زیادی از آنان در نقاطی از جمله بالاده کازرون، کُرش‌آباد منطقهٔ دژگاه فراشبند و دادین و جدول‌ترکی و شورِ عبدالخانی در سمت جنوب و شمال بالاده و نقاطی در طول فیروزآباد تا خنج لارستان و چاه سرخ مَرودشت و احمدآباد شیراز پراکنده‌اند. جمعیت کُرشِی زبان‌ها را می‌توان حدود ۲۰۰ خانوار تخمین زد.

گروهی، کُرش‌ها را قشقایی معرفی کرده‌اند. این قول از زبان پیران کُرش نیز شنیده شده است که خود را تیره‌هایی از طایفهٔ «فارسی مدان» قشقایی می‌دانند. اما شواهد زیر به خوبی نشان می‌دهد که کُرشِی شاخه‌ای از بلوچی است و ارتباطی با ترکی قشقایی ندارد. احتمالاً به دلایلی نامعلوم نیاکان کُرش‌ها زبان بلوچی را فراگرفته و زبان

مادری خود را از یاد برده‌اند.

۱. جدول مقایسه‌ای واژه‌هایی از گویش‌های کُرشِی، بلوچی و تَشقایی

تَشقایی	بلوچی	کُرشِی	فارسی
qač	pâd	pâd	پا
tuk, tik	mud	mud	مو
gez	ča:m	ča:m	چشم
qân	hun	hun	خون
diš	dantân	dontân	دندان
âyz	dap	daf	دهان
qârn	lâp	lâf	شکم
uyz, iz	dim	dim	صورت
ošây	čok	čok	بچه
kâkâ	berât	berâd	برادر
ârvâd	janin	janin, jan	زن
kiše	mardin	mardin	مرد
kil	por	por	خاکستر اجاق
dâray	šak	šak	شانه مو
oylây	šenek	ša:nek	بزغاله
eyt	kočok	kočok	سگ
deya	hoštor	oštor	شتر
sičân	mošk	mešk	موش
kayleg	kôg	kôg	کبک
loy	morg	morg	مرغ
bit	bod	bot	شپش
aŷerab	zum	zum	عقرب
qara bijak	gadduk	xazzuk	سرگین غاطان
gin	ruč	roč	خورشید
yer	dagâr	dogâr	زمین
oloz	estâr	esâr	ستاره

تَشقایِی	بلوچی	کُوشی	فارسی
su	âp	âf	آب
yâyoš	hôr	hôr	باران
yel	govât	gâd	باد
elerem	gerand	geran	رعد
soy	gohar	gahr	سرما
begen, beyen	maro:çi	maro:çi	امروز
billar	pâri	pâri	پارسال
ilaregeja	paranduši	paranduš	پرشب
dinan	zi	zi	دیروز
qermez	sohr	sohr	قرمز
âq	espid	ispid/esbiyed	سفید
burâ	edân	idân	اینجا
orâ	o:dân	o:dân	آنجا
âšâqo, âlçâq	jahlâd	jahlâd	پایین
bik	mazan	mazzan, got	بزرگ
litera	lušt	lut	لخت
inka	tank	tank	تنگ
geyng, âçoq	perâh	perâ	گشاد
komeja	kasân	kassân	ریز، کوچک
âlte	çir	çiyer	زیر
bir	yak	yak	یک
eyke	do	do	دو
iç	se	sa	سه
derde	çâr	çâr	چهار
beš	panj	panj	پنج
âlte	šeš	šeš	شش
yedde	hapt	haft	هفت
sakez	hašt	hašt	هشت
doqoz	no	no	نه
on	da	da	ده

تَشْقایی	بلوچی	کُرشِی	فارسی
on bir	yâzda	yâzza	یازده
on eyke	dovâzda	davâzza	دوازده
on iĉ	pânzda	punza	پانزده
on yedde	habda	havda	هفده
igerem	bist	bis	بیست

۲. جدول مقایسه‌ای چند مصدر کُرشِی، بلوچی و ترکی تَشْقایی

تَشْقایی	بلوچی	کُرشِی	فارسی
gatermag	ârag	ârag	آوردن
dišmag	gapag	kafag	افتادن
âpârmag	barag	barag	بُردن
bâylâmag	bandag	bannag	بستن
getermag	zurag	zorag	برداشتن
bišermag	paĉag	peĉĉag	پختن
dolânmag	piĉinag	piĉiyenag	پیچاندن
dolâšmag	piĉag	piĉĉag	پیچیدن

۳. جدول مقایسه‌ای چند فعل لازم و متعدی از گویشهای کُرشِی، بلوچی و ترکی تَشْقایی

تَشْقایی	بلوچی	کُرشِی	فارسی
otord-om	nešt-on	nešt-ân	نشستم
otord-i	nešt-ey	nešt-ay	نشستی
otord-oh	nešt	nešt	نشست
otord-ig	nešt-in	nešt-en	نشستیم
otord-iz	nešt-ati	nešt-et	نشستید
otord-elar	nešt-âtatin	nešt-ant	نشستند
qâxd-om	oštâton	oštâdân	ایستادم
qâxd-i	oštâtey	oštâd-ay	ایستادی
qâxd-oh	oštât	oštâd	ایستاد
qâxd-ig	oštâtin	oštâd-en	ایستادیم

فارسی	کُرشنی	بلوچی	تشتایی
ایستادید	oštâd-et	oštâtîtit	qâxd-iz
ایستادند	oštâd-ant	oštâtatin	qâxd-elar
خوردم	vârt-om	vârt-on	yed-om
خوردی	vârt-et	vârt-et	yed-i
خورد	vârt-i	vârt-i	yed-oh
خوردیم	vârt-en	vârt-in	yed-ig
خوردید	vârt-o	vârt-ent	yed-iz
خوردند	vârt-eš	vârt-eš	yed-elar

۱. برخی از ویژگی‌های نظام آوایی گویش کُرشنی
مهمترین ویژگی آوایی کُرشنی از لحاظ تاریخی، که نشان می‌دهد کُرشنی گونه‌ای از
بلوچی است و به شاخهٔ زبان‌های ایرانی شمال غربی تعلق دارد، حفظ صامت‌های ایرانی
باستان، در میان دو مصوت یا دو واکدار است. مانند:

dontan-	اوستایی	(دندان)	dontân
drâjah-	اوستایی	(دراز)	derâj
raočah-	اوستایی	(روز)	roč

قس. بلوچی: dantân, derâj, ruč

دیگر تحولات مهم آوایی کُرشنی، که ارتباط آن را با بلوچی نمایان‌تر می‌کند، عبارتند از:

۱. تبدیل سایشی‌های ایرانی باستان به انسدادی. مانند:

guða-	اوستایی	(گه)	gud
xara-	اوستایی	(خر)	kar

۲. تبدیل v- آغازی ایرانی باستان به g-. مانند:

vâta-	اوستایی	(باد)	gâd
√vac	اوستایی	(گفتن)	gašag

۳. تبدیل h^v- آغازی ایرانی باستان (-x^v اوستایی) به v-. مانند:

√x ^v ar	اوستایی	(خوردن)	varag

vasbag (خوابیدن) اوستایی $\sqrt{vx^v}ap$

۲. ساخت فعل در گویش کُرشِی

الف. شناسه فعل:

۱. شناسه فعل‌های لازم: در این نوع افعال، شناسه فعل‌های ماضی و مضارع یکسان

است. مثال:

شناسه صیغه‌های مضارع			شناسه صیغه‌های ماضی		
می آیم	mâhây-ân	-ân	آمدم	âkk-ân	-ân
می آیی	mâhây-ay	-ay	آمدی	âkk-ay	-ay
می آید	mâhâ	-∅	آمد	âkk	-∅
می آییم	mâhây-en	-en	آمدیم	âkk-en	-en
می آیید	mâhây-et	-et	آمدید	âkk-et	-et
می آیند	mâhây-ant	-ant	آمدند	âkk-ant	-ant

۲. شناسه فعل‌های متعدی: در این نوع افعال، شناسه فعل‌های ماضی با شناسه

فعل‌های مضارع متفاوت است. مثال:

می خورم	mavaray-ân	-ân	خوردم	vârt-om	-om
می خوری	mavaray-ay	-ay	خوردی	vârt-et	-et
می خورد	mavara	-∅	خورد	vârt-i	-i
می خوریم	mavaray-en	-en	خوردیم	vârt-en	-en
می خورید	mavaray-et	-et	خوردید	vârt-u	-u
می خورند	mavaray-ant	-ant	خوردند	vârt-eš	-eš

ب. صرف فعل‌های لازم و متعدی

۱. فعل لازم «آمدن» **âkkag**

.. ماضی ساده:

آمدیم	âkk-en	آمدم	âkk-ân
آمدید	âkk-et	آمدی	âkk-ay
آمدند	âkk-ant	آمد	âkk

- ماضی استمراری:

می آمدم	mâ-hâyad-en	می آمدم	mâ-hâyad-ân
می آمدید	mâ-hâyad-et	می آمدی	mâ-hâyad-ay
می آمدند	mâ-hâyad-ant	می آمد	mâ-hâyad

- ماضی نقلی:

آمده ایم	âkkay-en	آمده ام	âkkay-ân
آمده اید	âkkay-et	آمده ای	âkkay-ay
آمده اند	âkkay-ant	آمده است	âkka

- ماضی بعید:

آمده بودیم	akkayad-en	آمده بودم	akkayad-ân
آمده بودید	akkayad-et	آمده بودی	akkayad-ay
آمده بودند	akkayad-ant	آمده بود	akkayad

- ماضی التزامی:

آمده باشیم	âkkay-en bi	آمده باشم	âkkay-ân bi
آماده باشید	âkkay-et bi ^۱	آمده باشی	âkkay-ay bi
آمده باشند	âkkay-ant bi	آمده باشد	âkka bi

- مضارع اخباری:

می آییم	mâ-hây-en	می آیم	mâ-hây-ân
می آیید	mâ-hây-et	می آیی	mâ-hây-ay
می آیند	mâ-hây-ant	می آید	mâ-hâ

- مضارع التزامی:

بیاییم	biy-ây-en	بیایم	biy-ây-ân
بیایید	biy-ây-et	بیایی	biy-ây-ay
بیایند	biy-ây-ant	بیاید	biy-ây

۲. فعل متعدی «خوردن» varag

- ماضی ساده:

خوردیم	vârt-en	خوردم	vârt-om

۱) âkkayo bi نیز گفته می شود.

خوردید	vârt-u	خوردی	vârt-et
خوردند	vârt-eš	خورد	vârt-i

- ماضی استمراری:

می خوردیم	ma-varayad-en	می خوردم	ma-varayad-om
می خوردید	ma-varayad-u	می خوردی	ma-varayad-et
می خوردند	ma-varayad-eš	می خورد	ma-varayad-i

- ماضی نقلی:

خورده‌ایم	vârtay-en	خورده‌ام	vârtay-om ^۲
خورده‌اید	vârtay-u	خورده‌ای	vârtay-et
خورده‌اند	vârtay-eš	خورده است	vârtay-i

- ماضی بعید:

خورده بودیم	vârtayad-en	خورده بودم	vârtayad-om
خورده بودید	vârtayad-u	خورده بودی	vârtayad-et
خورده بودند	vârtayad-eš	خورده بود	vârtayad-i

- ماضی التزامی:

خورده باشیم	vârtay-en bi	خورده باشم	vârtay-om bi
خورده باشید	vârtay-u bi	خورده باشی	vârtay-et bi
خورده باشند	vârtay-eš bi	خورده باشد	vârtay-i bi

- مضارع اخباری:

می خوریم	ma-varay-en	می خورم	ma-varay-ân
می خوردید	ma-varay-et	می خوری	ma-varay-ay
می خوردند	ma-varay-ant	می خورد	ma-vara

- مضارع التزامی:

بخوریم	bu-ar-en	بخورم	bu-ar-ân
بخوردید	bu-ar-et	بخوری	bu-ar-ay
بخوردند	bu-ar-ant	بخورد	bu-art

(۲) این فعل به صورت om vârtā خوردہ‌ام، et vârtā خوردہ‌ای، i vârtā خوردہ است، نیز صرف می‌شود.

ج. پیشوندهای فعل

۱. در ماضی استمراری و مضارع اخباری

می آیم	mâ-hây-ân	می آمدم	mâ-hâyad-ân	mâ-
می خوابم	ma-vasv-ân	می خوابیدم	ma-vasvayad-ân	ma-
می خورم	ma-varay-ân	می خوردم	ma-varayad-om	
می ایستم	mo-vošt-ân	می ایستادم	mo-voštayad-ân	mo-

۲. در مضارع التزامی:

بخورم	bu-ar-ân	بخوابم	bu-asp-ân	bu-
		ببایم	biy-ây-ân	bi(y)-
بنشینم	be-nen-ân	بروم	be-rr-ân	be-
		بایستم	bo-št-ân	bo-

د. فعل مجهول

فعل مجهول با فعل کمکی «شدن» ساخته می‌شود که ماضی آن bo و مضارع آن kay است. مثال:

دیده شد	dida bo	انداخته شد	piryenta bo
خورده شد	gefta bo	خورده شد	vârta bo
		سوخته می‌شود	sokka kay

ه. فعل امر

علامت فعل امر در فعل‌های لازم و متعدی متفاوت است. در فعل‌های لازم شبیه فعل‌های فارسی عمل می‌شود، اما در فعل‌های متعدی با اضافه کردن «i» به آخر فعل، فعل امر به دست می‌آید.

- فعل لازم:

بُدو	bodô	بیا	biyâ
بُرو	berra	بیفت	bekaf
		بایست	bošt

- فعل متعدی :

بکوب	bokot-i	بیاور	biyâr-i
بپیچان	bepečč-i	بیاف	begâf-i
		بپُر	bobor-i

و. نفی در فعل امر

علامت نفی در فعل امر ma است. مثال:

ننوش	ma-var	نرو	ma-rra
نگیر	ma-ger	نخواب	ma-vasp
نزن	ma-ĵan	ننشین	ma-nen

ز. نفی در ساختمان فعل

علامت نفی در فعل‌های لازم و متعدی na است. مثال:

ننشستم	na-nešt-ân	نشستم	nešt-ân
نرفته بودی	na-raftayad-ay	رفته بودی	raftayad-ay
نگفتم	na-gašt-om	گفتم	gašt-om
نخورده‌ایم	na-vârtay-en	خورده‌ایم	vârtay-en
نمی‌زنم	na-maĵanân	می‌زنم	maĵan-ân
نمی‌توانم	na-matân-ân	می‌توانم	matân-ân

ح. مصدر

در گویش کُرشیی با افزودن پسوند ag به آخر ماده فعل، مصدر ساخته می‌شود. مثال:

تکاندن	takân-ag	آمدن	âkk-ag
خاراندن	karân-ag	افتادن	kaf-ag
دیدن	gen-ag	برخاستن	pâdâk-ag

در این گویش مصدرهای مجهول به شکل زیر است. مثال:

بُرده شدن	borda biyag	گرفته شدن	gefta biyag
گفته شدن	gašta biyag	خورده شدن	vârta biyag

۳. اسم

الف. اسم جمع

علامت جمع در گویش کُوشی "obâr" است که به دنبال اسم مفرد می‌آید. مثال:

مفرد	جمع
bâmard	bâmard-obâr
boz	boz-obâr
ko:(h)	ko:h-obâr
âf	âf-obâr

ب. اسم معرفه

در کُوشی با اضافه کردن ok به اسم، اسم معرفه می‌شود. مثال:

آن مرد	â bâmard-ok	آن زن	â dâja:n-ok
این پسر	i bačak-ok	این دختر	i ja:nak-ok

ج. اسم نکره

با اضافه کردن i به اسم، اسم نکره می‌شود. مثال:

بچه‌ای	čokk-i	بزی	boz-i

۴. ضمیر

الف. ضمیر منفصل مثال:

من	man	ما	mâ
تو	ta	شما	šomâ
او	â	آنها	âšân

ب. ضمیر متصل مثال:

خانه‌ام	lo:g-om	-om	زمین‌مان	zamin-en	-en
باغت	bây-et	-et	دیگتان	pâtil-u	-u
اسبش	asp-i	-i	اسبابشان	vasâyel-eš	-eš

ج. ضمیر اشاره مثال:

این	i	اینها	i šân
آن	â	آنها	â šân

د. ضمیر مبهم مثال:

هرکس	har kas	همه	hammâ
کِی (چه کسی)	ke	هیچ	hič
کِی (چه وقت)	kay	همین	hami
چیز	či	همان	hamâš

ه. ضمیر مشترک مثال:

خودمان	va:den	خودم	va:dom
خودتان	va:du	خودت	var:det
خودشان	va:daš	خودش	va:di

و. ضمیر مفعولی مثال:

علامت مفعول صریح در کُرشِی (جز در مورد سوم شخص مفرد) â است، اما وقتی ضمیر به â ختم می‌شود، علامت مفعول صریح râ است، مثال:

ما را	mâ râ	مرا	manâ
شما را	šomâ râ	ترا	tarâ
آنها را	â šanâ	او را	âši
جلال را	jalâlâ	علی را	aliyâ

۵. مضاف و مضاف‌الیه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

در گویش کُرشِی عمدتاً مضاف قبل از مضاف‌الیه می‌آید. اما گاهی نیز شبیه به فارسی ادا می‌شود. مثال:

در خانه	lo:g-e-y dar	خانه شما	šomâ-y lo:g
مادر من	mani doyi	اسب همسایه	hamsâde-y asp
کاسه ماست	kâlahi mâs	شب شنبه	šaf-e šamme

۶. صفت

الف. در گویش کُرشِی هر سه نوع صفت معمول در فارسی به کار می‌رود، که البته شکل آن با صفت‌های فارسی متفاوت است. مثال:

بزرگ (درشت)	mazzan (got)	کوچک	kassân

بزرگ‌تر (درشت‌تر)	mazzan ter (got-ter)	کوچکتر	kassân ter
بزرگترین (درشت‌ترین)	mazzan teruy (got teruy)	کوچکترین	kassân teruy

ب. صفت و موصوف

در گویش کُرشِی صفت قبل از موصوف می‌آید. در این صورت، به صفت پسوند (oyñ) eyn نیز اضافه می‌شود. مثال:

آب‌های شیرین	širin-oyñ âf-obâr	سنگ بزرگ	gott-eyñ ko:
درختان سبز	sôz-eyñ deraxt-obâr	اسب سیاه	sih-eyñ asp

ج. مطابقت صفت با موصوف

در گویش کُرشِی صفت چه در حالتی که موصوف مفرد است و چه جمع، مفرد است. مثال:

بادهای سرد	yax-eyñ gâd-obâr	باد سرد	yax-eyñ gâd
جاده‌های دراز	derâj-eyñ râh-obâr	جاده دراز	derâj-eyñ râh
پسران بزرگ	mazzan-oyñ bač-obâr	پسر بزرگ	mazzan-oyñ bač

۷. قید

شب	šaf	همیشه،	hamiša	حالا،	hâlâ	الف. قید زمان:
		پایین	jahlâd	بالا،	bâlâd	ب. قید مکان:
		زیاد	valm	کم	kam	ج. قید مقدار:
		هرگز	hič vaxt	نه	na	د. قید نفی:
		پیاده	piyâda	سواره	suvâra	ه. قید حالت:
		چطور؟	četa:r	چرا؟	bačiyâ	و. قید پرسش:
		آخر	âxor	اول	avval	ز. قید ترتیب:

۸. حروف

الف. gu در کُرشِی معادل «با» در فارسی است. مثال:

با او آمدم. gu ây at kân.

با هم به باغ بروید. gu hâmâ bered mâ bâğâ.

ب. در کُرشِی be ، ba گاهی در جمله قید می‌شود. مثال:

لیوان شیر را به او دادم. šir-ey livân dâd-om ba ayi.

وگاهی این حرف بدون اینکه قید شود در جمله مستتر است. مثال:

ما را با ماشین به شهر بردند. mârâ gu mâšînâ bort-eš ša:râ.

ج. در کُرُشی اگر مفعول به â ختم شود، علامت مفعول صریح râ است. در غیر این صورت، به شکل â ادا می‌شود. مثال:

شما را نمی‌توانم ببرم. šamâ râ anatan-om bebarân.

آن‌ها را به کوه بردم. âšân â bort-om ba ko:hâ.

چوب‌ها را بریدند. dâr-obâr â borint-eš.

د. در کُرُشی «در» به صورت mâ می‌آید. مثال:

mâ lo:g در خانه، mâ haftâ در هفته، mâ tôšân در تابستان

۹. جمله‌های کوتاه به گویش کُرُشی

در بسته است.

dar janag âk.

بچه‌ای از کوجه گذشت.

čokk-i az kuča rad bod.

از کوه که آمد، چیزی نخورد و خوابید.

az ko:hâ âk či nâvârti vaft.

زیر درخت انار نشسته است.

čir-e deraxt-ey nârâ nešte.

صدای آب می‌آید.

âf-ey tovar mâhâ.

از دیروز تا حالا چیزی نخورده‌ام.

az zi tâ hâlâ hič-om navârta.

این پیراهن مال کیست؟

i pirâhom kayayn?

من می‌توانم این بار را بردارم.

man atânân i bârâ bozorân.

باغ جلال خیلی بزرگ است.

jalâl-i bây xeyli gotten.

تو نمی‌توانی با ما بیایی.

ta ana tânay gu mâ biyây.

ابر سیاه باران ندارد.

siheyn bolut ôri ni.

از صبح تا ظهر یک ریز گریه می‌کرد.

so:bi tâ zo:ri hami magirraya.

شیر سر رفت و آتش را خاموش کرد.

šir sar âk assi ku éri ko.

گوشه قالی چرا سوخته است؟

bačâ i řaliyoy guša sodka?

تازه خوابیده بودم که مرا صدا کردی.

tâza vaftayadân ke manâ gân ketja.

خانه ما روی تپه است.

may lo:g ru tollayn.

از کنار دِه ما رودخانه می‌گذرد.

may dehay ka:ne kê ruxâna maravag.

آفتابه روی زمین افتاده است.
این سنگ‌ها را از اینجا بردار.
دیوار خانه خراب شده است. باید آن را دوباره ساخت.

âftâfâ kafta ru dogârâ.
i ko:h-obâr â az idân bozoret.
lo:g-ey difâr xarâb bodag, baz.
bâhâd dorsi kane.

۱۰. واژه‌های کُژی و معادل فارسی آن

لخت	lut	آرنج	čagot
ماهیچه ساق پا	kaft	ابرو	borg, borm
مُزه	merzeng	استخوان	moč
معدنه	koma	أریون	baz
ویار	ârma	بینی	boz
		پستان	gar
	ب. وسایل و ابزار زندگی	تب	taf
اجاق	čâla	تبخال	učuy
انگشتر	izzek	جذام	xora
بند شلوار	dumak	خارش	kenâ
پارچه	god	دیوانه	ganuk
پایه چوبی کبر	lekker	روده	ridu
خیچک روغن	zekk	زگیل	sengel
دهنه اسب	igân	ساق پا	ballor
روبنده زنان	duvâx	سرفه	kollag
زین اسب	hagar	شانش	mes
سفره نان‌پزی	si:xa	عطسه	češak
سنگ آب (سنگاب)	žâbiya	فک	kaha
سوزن	sučin	قامت	dâr
سه پایه دوغ‌زنی	čadma	قوز	morok
غریبال	gečin	کفل	lommog
قلیان	čilim	کلیه	gordak
کاسه	kalahi, tuji	کیسه صفرا	za:la
کفگیر خمیر	arsen	گرسنه	sodik
کفگیر غذا	hassom	گونه	dim
کلنگ	gâzma	گیسو	šâk
کمربند	tasma, qadband	لال	gong

خرچنگ	kerenĵâl	گلولهٔ نخ	gohrena
خرگوش	dôšân	نخ، ریمان	bannik
روباه	tolog	نردبان	pâsod, sod
زنبور	gezerâli	نمد	kačča
زنبور قرمز	gomz	هاون	ĵogan
سار	qarayoš	هیزم نیم‌سوخته	čolus, čulos
گاو	gox	یوغ گردن گاو	ĵi
شتر زاییده	maĵji		
شتر جوان	dâči		ج. بستگان و آشنایان
گربه	gulu	پسر بچه	mardiyen čok
گنجشک	serča	خاله	dâti
گوساله	guvar	خواهر	gâhâr
لاشخوار	dâl	دایی	xâlu
مرغ	morg	دختر	ĵa:nek
مرغ جوان	bârek	دختر بچه	ĵanin čok
مرغ مادر	deygun	زن	ĵan
مگس	mehesk	شوهر	šu
مورچه	murik	عروس	ga:len
موریانه	rimiz	فرزند	čok
نوزاد شپش	mitok	مادر	doyi
د. جاندران و واژه‌های وابسته	د. گیاهان و خوراکی‌ها		
	pudun	اسب	asp
پونه	pimâz	بچه شتر	her
پیاز	tanna	بز پشت‌تاز گله	šâhâz
تخمه، هسته	ĵaval	بز نر زاییده	tištar
جنگل	nâ	بید لباس (حشره)	bey
خرما	pang	پستان دام	go:dân
خوشهٔ خرما	bâlâng	تخم شپش	rešk
خیار	koruša	تخم مرغ	heyx
سنبلهٔ خرد نشدهٔ گندم	marĵomak	جوجه تیغی	zuzuk
عدس	hâkkâl	حیوان پیشانی سفید	čâl
قارچ	dang	خارپشت	ĵirbi
کال، نرسیده	kanati	خر، الاغ	kar
کرچک			

پاره	gâla	گِره	nemešk
پول	penči	لور	čukalik
جرقه آتش	pitirok	مغز بادام کوهی	majak
حیاط	fada	نان	nagan
چروک لباس و پوست	mučuna	نخل	mač
خانه	lo:g	نمک	fâd
خسته	sos		
خوشمزه	faš		
داخل	tux	ابر	bolut
ردیف	res	جوی آب	jox
ساربان	dârÿa	شین	qum
سؤال	soj	غاز	šekaft
سوراخ	tong	غروب	runešt
صدا	torâr	گردآب	tôlâma
ضعیف	lahviz	گردباد	boÿanây
طعم گس	zo:r	مه	korkorak
غلیظ	mašt	نیمروز	gohr
فراخ	ajjoq	هاله دور ماه	âÿol
قطره	top		
کشت دیم	baĵ		
گرد	gelder	آبستن	âhos
گودال	čoqqor	آتش	âs
ماتم، عزا	yâs	آغل	qâš
مُهره	modork	آغل بزغاله	čer
ناصاف، زبر	debr, derv	اخگر آتش	xorom, xorong
نیم، قطعه	kal	بالا	bâlâd
نیشگون	pinčak	بخیه دوخت	dusčak
ولرم	malil	بیرون	sa:râ

۱. طبیعت و عوامل طبیعی

۲. واژه‌های متفرقه

سپاسگزاری:

این مقاله حاصل سفرهای متعدد به روستای کُوش آباد بالاده کازرون و صرف اوقات طولانی است که با پرسش و پاسخ‌های مکرر، با افراد مختلف، به دست آمده است. جا دارد که از تمامی آنان قدردانی کنم. بخصوص از آقای میرزا صمصامیان و خانواده

محترم‌شان که متحمل حضور اینجانب در روزها و شب‌های متوالی بوده‌اند. از جناب آقای دکتر حسن رضائی باغبیدی که مشوق اینجانب در یافتن گُرش‌ها و تحقیق در گویش‌گزشی بوده‌اند صمیمانه سپاسگزارم. همچنین از پژوهشگر ارجمند جناب آقای پیرمحمد ملازهی که زحمت تهیه‌ی واژگان بلوچی (پس‌کوه سراوان) را کشیده‌اند، و آقای قربان میرزایی، گویشور قشقایی (ایل کشکولی) و آقای جان محمد وزیری از طایفه «فارسی‌مدان» که واژه‌های قشقایی را در اختیارم قرار داده‌اند و آقای خسرو سلامی که زحمت تکمیل واژه‌های قشقایی را متحمل شده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنم، و برای همگان آرزوی موفقیت روزافزون دارم.

گویشوران گُرشی

میرزا صمصامیان	۷۱ ساله	بی‌سواد	دامدار
کاظم صمصامیان	۳۹ ساله	پنجم ابتدایی	مغازه‌دار
ابوذر صمصامیان	۱۹ ساله	پنجم ابتدایی	دامدار
اعظم صمصامیان	۱۵ ساله	محصل	—
جان‌افروز صمصامیان	۴۰ ساله	بی‌سواد	خانه‌دار
روشن‌علی صمصامیان	۲۵ ساله	ابتدایی	دامدار
کهزاد (حزب‌الله) صمصامیان	۱۷ ساله	ابتدایی	دامدار
احسان صمصامیان	۱۳ ساله	محصل	—
ابراهیم صمصامیان	۱۵ ساله	محصل	—
سجاد صمصامیان	۱۳ ساله	محصل	—
جعفر صمصامیان	۱۶ ساله	محصل	—
امیرحسین (عوض) حیدری	۲۱ ساله	فوق‌دیپلم	کارمند
محسن حیدری	۱۹ ساله	—	—
علی رحمت‌راد	۲۰ ساله	—	دامدار